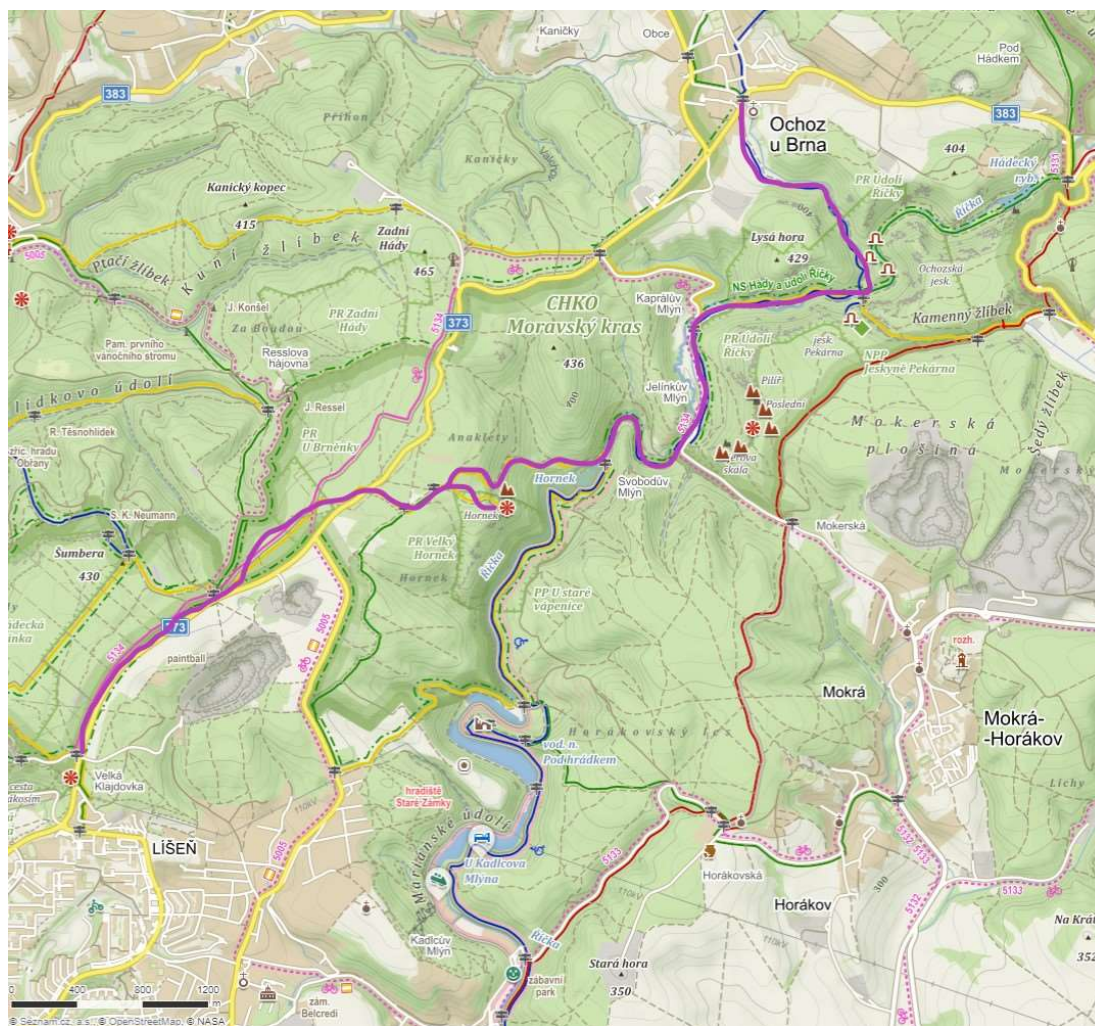

Exkurze na Hornek a do údolí Řičky

Technické parametry trasy

délka trasy:	10 km (12 km)
doba trvání:	6–8 hodin
cesta tam:	autobusy č. 201 a 202 na zastávku Velká Klajdovka
cesta zpět:	autobusy č. 201 a 202 ze zastávky Ochoz u Brna, obecní úřad
náročnost:	stoupání a klesání cca 100 m
občerstvení:	Ranč U jelena v údolí Řičky, restaurace U Votrubů v Ochoze u Brna

trasa exkurze

Popis trasy

Trasa botanické exkurze prochází jižní, nejteplejší a nejzachovalejší částí chráněné krajinné oblasti Moravský kras, ve které je patrné pronikání rostlinných druhů tzv. panonské květeny z teplé jižní Moravy. Geologicky se jedná o oblast devonských a spodnokarbonských vápenců Moravského krasu se zbytky jurských a křídových usazenin. Na výchozech devonských vápenců a jejich zvětralinách jsou vyvinuty rendziny a kambizemě. Na spraších a sprašových hlínách pokrývajících krasové plošiny se vyskytují kambizemě a hnědozemě. Průměrná roční teplota činí 8,4°C, průměrný roční úhrn srážek se pohybuje okolo 547 mm. V údolí Říčky jsou však patrné teplotní inverze, které výrazně ovlivňují vegetaci: na dně údolí se vyskytuje řada chladnomilných druhů, v horních částech svahů se vyskytují druhy teplomilné. Jsou patrné také rozdíly mezi severně a jižně orientovanými svahy.

Trasa exkurze začíná na Velké Klajdovce na hranici CHKO Moravský kras. Cesta vstupuje po zelené značce do teplomilné doubravy tvořené převážně dubem zimním (*Quercus petraea*), řečeným „drnák“, který má listy při bázi klínovitě zúžené, poměrně pravidelně a symetricky rozdělené do 5–9 párů nepříliš hluboce vykrojených laloků. Žaludy jsou přisedlé nebo velmi krátce stopkaté. V menší míře je zastoupen také dub letní (*Quercus robur*), řečený „křemelák“, který má žaludy na 4–6 cm dlouhé stopce a listy na bázi zřetelně ouškaté, s 5–7 lehce asymetrickými laloky, vykrojenými asi do poloviny čepele. Odvar z dubové kůry má využití ve farmacii při léčbě chronických zánětů sliznice trávicího traktu, průjmu, hemoroidů, nebo omrzlin. Hojně zastoupené dřeviny na této lokalitě jsou také buk lesní (*Fagus sylvatica*), lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*) s bělavými chomáčky chlupů v paždí žilek na listech a lípa srdčitá (*Tilia cordata*) s rezavě hnědými chomáčky chlupů a všestranně odstávajícími květenstvími. Odvar z lipového květu je účinným lékem při nachlazení. Dále zde rostou tři druhy javorů: javor klen (*Acer pseudoplatanus*) s okrouhlými, většinou pětilaločnými, nepravidelně hrubě zubatými listy, jehož plody, dvounažky, mají obě jednosemenné části k sobě připojené v ostrém úhlu, javor mléč (*Acer platanoides*) s listy dlanitoklanými, s 5–7 nestejně velkými laloky, protaženými v řadu tenkých a dlouhých zubů, jehož řapík mléčí a nažky svírají tupý úhel, a javor babyka (*Acer campestre*), jehož listy jsou pravidelně pětilaločné s téměř celokrajnými laloky, které se k bázi zmenšují. Řapík slabě mléčí a dvounažky mají rovnovážně odstálá křídla svírající úhel téměř 180 stupňů. Častá je též líska obecná (*Corylus avellana*), jejíž větévky byly ve starověkých kulturách symbolem plodnosti a byly používány jako ochrana proti blesku. Olej získaný z oříšků sloužil ke konzumaci, ale také k přípravě

barviv. Dále nacházíme dřín jarní (*Cornus mas*), jehož jedlé červené plody mají sladce navinulou chuť. K běžným druhům patří také jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), habr obecný (*Carpinus betulus*) a trnovník akát (*Robinia pseudacacia*), který je jedovatý až na květ s kalichem. Jedná se o dřevinu pocházející ze Severní Ameriky, která byla přivezena do Evropy začátkem 17. století francouzským botanikem Jeanem Robinem, podle něž je pojmenována. První doklady o výskytu v českých zemích pocházejí z roku 1710. Zpočátku byl pro svoji schopnost zalesnit a zpevnit skalnaté svahy a kamenité meze vyhledávanou dřevinou, v místech výsadby však hojně zplaňuje. Má vysoký reprodukční potenciál, semena jsou rozšiřována větrem, intenzivně se šíří také vegetativně podzemními výběžky a to i na vzdálenost větší než 20 metrů, bohatě obrůstají také pařezy poražených stromů. Dnes je trnovník akát řazen k nebezpečným invazním druhům ohrožujícím původní vegetaci. Poskytuje velmi tvrdé a odolné dřevo, používané k výrobě násad a rukojetí. V lese rostou též tři druhy jeřábů. Nejčastěji se setkáme s jeřábem ptačím (*Sorbus aucuparia*), který má lichozpeřené listy tvořené 9–17 ostře zubatými lístky. Vzácněji se vyskytují dva teplomilné druhy, jeřáb břek (*Sorbus torminalis*) s jednoduchými listy, členěnými v 6–10 trojúhelníkových laloků, jejichž špičky směřují vesměs dopředu a jsou na okrajích ostře pilovité a jeřáb muk (*Sorbus aria*), jehož listy jsou jednoduché celistvé, podlouhle oválné, na bázi klínovité a po obvodu velmi nepravidelně pilovité.

Keřové patro tvoří ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*) a bez černý (*Sambucus nigra*), jehož sušený květ se dodnes používá v domácím léčení při nachlazení a při výrobě limonády a z plodů je možné připravit chutnou zavařeninu. Rozšířená je kalina obecná (*Viburnum opulus*), obsahující především v kůře jedovaté glykosidy, hořčiny a saponiny. Otravu však může způsobit i požití peckovic. Častá je též svída krvavá (*Cornus sanguinea*) a zimolez obecný (*Lonicera xylosteum*) s nápadně chlupatými listy, jehož druhové vědecké epiteton pochází z řečtiny a charakterizuje žluté, velmi tvrdé dřevo, často využívané v řezbářství. Velmi hojně se vyskytují brslen evropský (*Euonymus europaea*) a brslen bradavičnatý (*Euonymus verrucosa*). Na větévkách brslenu evropského jsou patrné čtyři podélné korkové lišty, plody jsou čtyřhranné červené tobolky s bílými semeny ukrytými v oranžových míšcích. Tobolky brslenu bradavičnatého jsou červené s černými semeny obalenými oranžovým míškem jen z poloviny, větévky jsou hustě poseté korkovými bradavičkami. Rovněž často se vyskytují různé druhy růží (*Rosa* sp.), ostružiníků (*Rubus* sp.), rybíz (*Ribes* sp.) a také srstka angrešt (*Ribes uva-crispa*). Plody ostružiníku jsou zdrojem vitamínu C a E, působí proti zánětům v ústech a krku, listy jsou účinným prostředkem proti průjmům. Maliny obsahují vitamin C a biotin a příznivě působí při zánětu močového měchýře a snižují horečku. Méně častými druhy jsou střemcha obecná (*Prunus padus*), obsahující jedovaté glykosidy, dále hloh obecný (*Crataegus laevigata*), hloh

jednosemenný (*Crataegus monogyna*) a hloh velkoplodý (*Crataegus x macrocarpa*). Ojediněle můžeme najít i skalník černoplodý (*Cotoneaster melanocarpus*). Popínavou dřevinou, kterou můžeme v lese vidět, je břečťan popínavý (*Hedera helix*). Listy na sterilních prýtech jsou tří- až pětilaločné s nápadnými bílými žilkami, zatímco listy na fertálních prýtech jsou vejčité až kosočtverečné a celokrajné. Rostlina obsahuje, zvláště v plodech, jedovaté saponiny, třísloviny a glykosidy. Nepůvodním druhem, který zasahuje do lesa z okraje silnice, je kustovnice cizí (*Lycium barbarum*), trnitý keř obsahující jedovaté alkaloidy, který je původní v jihovýchodní Evropě a Malé Asii a u nás často zplaňuje.

V časných jarních měsících převažuje v bylinném patře sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), obsahující jedovatý glykosid ranunkulin. Dále hojně nacházíme hrachor jarní (*Lathyrus vernus*), svízel vonný (*Galium odoratum*), zvaný též mařinka vonná. Rovněž zde bohatě rozkvétá ptačinec velkokvětý (*Stellaria holostea*), plicník lékařský (*Pulmonaria officinalis*), užívaný zejména při léčbě dýchacích onemocnění, plicník tmavý (*Pulmonaria obscura*) a kostival hlíznatý (*Symphytum tuberosum*). Zastoupeny jsou zde také čtyři druhy violek. Viola lesní (*Viola reichenbachiana*) má listnatou lodyhu, dlouze trásnitě palisty a fialovou 5–6 mm dlouhou ostruhu, violka Rivinova (*Viola riviniana*) má rovněž olistěnou květní stopku, ale ostruha je bělavé barvy a pouze 3–4 mm dlouhá. Bezlisté lodyhy jsou charakteristické pro teplomilné druhy violku srstnatou (*Viola hirta*) s chlupatými listy, celokrajnými palisty a bledě fialovými květy s tenkou ostruhou a violku divotvárnou (*Viola mirabilis*) s nápadně rezavě hnědými palisty na bázi lodyhy. Violky patří k tzv. myrmekochorním rostlinám, neboť na rozšiřování jejich semen se významným způsobem podílejí mravenci.

V průběhu jara rozkvétají dva druhy kokoříků, kokořík mnohokvětý (*Polygonatum multiflorum*), který má v paždí listů několik květů a na průřezu okrouhlý stonek a kokořík vonný (*Polygonatum odoratum*) s hranatým stonkem, mající v úžlabí listů většinou jen po jednom květu, který příjemně voní. Nacházíme také pstroček dvoulistý (*Maianthemum bifolium*), zvonečník klasnatý (*Phyteuma spicatum*), orchidej okrotici bílou (*Cephalanthera damasonium*) a hojnou konvalinku vonnou (*Convallaria majalis*). Při sušení vzniká konvallatoxin, jeden z nejsilnějších srdečních jedů. Z dalších druhů se vyskytují bíle kvetoucí svízel bílý (*Galium album*), svízel lesní (*Galium sylvaticum*) s listy uspořádanými v bohatém přeslenu a svízelka lysá (*Cruciata glabra*), jejíž listy tvoří čtyřčetný přeslen. Rovněž nacházíme jaterník podléšku (*Hepatica nobilis*), zběhovce plazivý (*Ajuga reptans*) s oválnými nedělenými listy v

květenství a zběhovec lesní (*Ajuga genevensis*) s listeny rozdělenými ve tři laloky. Všechny tři druhy patří též k myrmekochorním rostlinám. Dále jsou zde v tomto období hojně kuklík městský (*Geum urbanum*) a svízel přítula (*Galium aparine*), jehož nadzemní orgány jsou opatřené zpětnými háčky, které napomáhají rozšiřování semen.

V období pozdního jara a začátkem léta zde hojně kvetou rozrazil rezekvítek (*Veronica chamaedrys*), vrbina penízkovitá (*Lysimachia nummularia*), mléčka zední (*Mycelis muralis*) a žindava evropská (*Sanicula europaea*), jejíž vědecké jméno je odvozeno z latinského sanare, což znamená „léčit“. Rostlina obsahuje saponiny, trísloviny a hořčinu a ve středověku byla používána jako lék na hojení ran. Zastoupeny jsou také tři druhy jahodníků: jahodník obecný (*Fragaria vesca*) s velmi chutnými sladkými plody, jahodník truskavec (*Fragaria moschata*), jehož plody mají kořeněnou chuť a v němčině jsou nazývány „Zimt-Erdbeere“, v překladu „skořicová jahoda“, a jahodník trávnice (*Fragaria viridis*), jehož plody chutnají poněkud mdle a při sběru je nelze oddělit od kalicha. Z trávovitých rostlin jsou zde hojně zastoupeny zejména lipnice hajní (*Poa nemoralis*), strdivka nicí (*Melica nutans*), strdivka jednokvětá (*Melica uniflora*), ostřice lesní (*Carex sylvatica*), ostřice prstnatá (*Carex digitata*) a sveřep Benekenův (*Bromus benekenii*).

Po tomto poměrně krátkém úseku lesa následuje první paseka, na níž hojnější výskyt kvetoucích rostlin zaznamenáváme až v pozdějších jarních měsících. Nápadné jsou především jetel luční (*Trifolium pratense*), jetel plazivý (*Trifolium repens*), pelyněk černobýl (*Artemisia vulgaris*), kozinec sladkolistý (*Astragalus glycyphyllos*), v jehož kořenech a listech jsou obsaženy cukry a jiné sladce chutnající látky, tolice setá (*Medicago sativa*), zvaná vojteška a bršlice kozí noha (*Aegopodium podagraria*), dříve používaná k přípravě obkladů proti revmatismu a dně, neboli podagře, odkud pochází její vědecké jméno. K dalším častým druhům patří krabilice mámivá (*Chaerophyllum temulum*), která obsahuje jedovatý alkaloid chaerophyllin, způsobující ztrátu koordinace, bolševník obecný (*Heracleum sphondylium*), vikev plotní (*Vicia sepium*) s šedomodrými květy, vikev úzkolistá (*Vicia angustifolia*) s červenofialovými květy s bělavým člunkem a vikev hrachovitá (*Vicia pisiformis*). K nápadným bylinám patří lopuch plstnatý (*Arctium tomentosum*), užívaný v léčitelství proti kožním vyrážkám a vředům, pcháč oset (*Cirsium arvense*) a čekanka obecná (*Cichorium intybus*) s léčivými účinky zejména při onemocnění trávicího traktu a při cukrovce. Kořeny pěstovaných odrůd slouží k výrobě kávoviny. Lidově je čekanka nazývaná také „cikorka“, „hanička“, „pocestník“ nebo „německá káva“. Velmi hojná je třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*)

se dvěma lištami na stonku, která obsahuje účinné látky zejména proti onemocnění jater, zánětu močových cest, zánětu žil, ale také při léčbě popálenin a kožních onemocnění. Červené barvivo hypericin, obsažené v květech, způsobuje fotoalergické reakce zejména u hospodářských zvířat se světlou srstí. Méně častými druhy jsou třezalka chlupatá (*Hypericum hirsutum*) s chlupatým stonkem i listy a třezalka horská (*Hypericum montanum*) se stonkem lysým a oblým; oba druhy mají na okrajích kališních lístků výrazné černé žlázy. K častým druhům patří také kakost smrdutý (*Geranium robertianum*), pryšec sladký (*Euphorbia dulcis*), rožec obecný (*Cerastium holosteoides*), pryskyřník plazivý (*Ranunculus repens*) s nadzemními plazivými výběžky, pryskyřník kosmatý (*Ranunculus lanuginosus*) s hustě chlupatým stonkem i listy a pryskyřník mnohokvětý (*Ranunculus polyanthemos*) s chlupatými květními kalichy. Pryskyřníky obsahují jedovaté látky, zejména protoanemonin.

Začátkem léta zde kvetou černohlávek obecný (*Prunella vulgaris*), řebříček chlumní (*Achillea collina*), komonici lékařskou (*Melilotus officinalis*), jitrocel větší (*Plantago major*), vikev ptačí (*Vicia cracca*), kakost luční (*Geranium pratense*), černýš luční (*Melampyrum pratense*) a pestře zbarvený černýš hajní (*Melampyrum nemorosum*) s nápadně fialovými listeny a květy se žlutavou skvrnkou. Semena černýšů obsahují jedovatý aucubin a jejich české rodové jméno je zřejmě odvozeno od černání usychajících rostlin. K dominantním rostlinám na této lokalitě patří v letních měsících zejména turan roční (*Erigeron annuus*), vratič obecný (*Tanacetum vulgare*), bedrník větší (*Pimpinella major*) a zlatobýl kanadský (*Solidago canadensis*), pocházející ze Severní Ameriky. Nejstarší dochovaný záznam o jeho pěstování v Evropě pochází z roku 1735 z Anglie. U nás byl poprvé zaznamenán jako planě rostoucí v roce 1838 u Karlových Varů. Dnes je velmi rozšířen zejména na člověkem ovlivňovaných stanovištích. Vyskytují se zde také dva druhy zvonků: zvonek řepkovitý (*Campanula rapunculoides*) a zvonek kopřivolistý (*Campanula trachelium*) s výrazně chlupatým stonkem.

Velmi hojně jsou zastoupeny rostliny trávovitého vzhledu. Z dosud nezmíněných druhů jmenujme alespoň třtinu křovištní (*Calamagrostis epigejos*), nebezpečnou expanzivní rostlinu zarůstající okraje lesů, mýtiny, opuštěné louky a pole, na kterých se rychle šíří na úkor původních rostlinných druhů, dále lipnici luční (*Poa pratensis*), lipnici roční (*Poa annua*), kostřavu luční (*Festuca pratensis*) a ostrici měkkoostennou (*Carex muricata*).

Z dřevin se zde vyskytují teplomilný jilm habrolistý (*Ulmus minor*) a trnka obecná (*Prunus spinosa*), jejíž plody obsahující třísloviny, organické kyseliny, cukr a pektin zesládnou

teprve po prvním mrazu. Odvar z květů či plodů je účinný proti zácpě, slouží však také k výrobě ovocných vín, marmelád a likérů. Odvar z kůry snižuje horečku.

Trasa pokračuje přechodem přes boční asfaltovou silnici, podél níž jsou vysázeny některé druhy u nás nepůvodních jehličnatých stromů. Jedná se o borovici černou (*Pinus nigra*) s dlouhými jehlicemi a šedou borkou, smrk pichlavý (*Picea pungens*) s nápadně pichlavými stříbrnými jehlicemi, smrk omoriku (*Picea omorika*) s převislými větvemi a douglasku tisolistou (*Pseudotsuga menziesii*) s trojcípými semennými šupinami vyčnívajícími ze šišek.

Podél silnice můžeme zaznamenat vysoký výskyt druhů narušovaných stanovišť, například hadinec obecný (*Echium vulgare*), měrnice černá (*Ballota nigra*), vlašovičnick větší (*Chelidonium majus*), heřmánkovec nevonný (*Tripleurospermum inodorum*), kokoška pastuší tobolku (*Capsella bursa-pastoris*), konopice pýřitá (*Galeopsis pubescens*), konopice polní (*Galeopsis tetrahit*) a locika kompasová (*Lactuca serriola*). Hojně zde roste merlík zvrhlý (*Chenopodium hybridum*) a hluchavka bílá (*Lamium album*) s léčivými účinky při chorobách dýchacích cest, pro něž je používána jako přísada do kloktadel. Nacházíme také turanku kanadskou (*Conyza canadensis*) a turan ostrý (*Erigeron acris*), jehož vědecké rodové jméno vzniklo spojením řeckých slov „eri“, což znamená „časný“, a „geron“, v překladu „stařec“, a vztahuje se na bílý chmýr. Rovněž zde roste laskavec ohnutý (*Amaranthus retroflexus*), lebeda lesklá (*Atriplex sagittata*), lebeda rozkladitá (*Atriplex patula*), lebeda hrálovitá (*Atriplex prostrata*) a vesnovka obecná (*Lepidium draba*). Vesnovka pochází z východní Evropy a oblasti Středomoří a s výstavbou železnic se rozšířila po celé Evropě.

Na lokalitě roste také řada druhů z čeledi bobovité, například komonice bílá (*Melilotus alba*), komonice lékařská (*Melilotus officinalis*), čičorka pestrá (*Securigera varia*), tolice srpovitá (*Medicago falcata*), tolice dětelová (*Medicago lupulina*) a štírovník růžkatý (*Lotus corniculatus*). Luční druhy reprezentují chrastavec rolní (*Knautia arvensis*), mrkev setá (*Daucus carota*), silenka širolistá bílá (*Silene latifolia* subsp. *alba*), nazývaná lidově „bílý noční karafiát“, neboť její intenzivní vůně láká noční motýly, zejména lišaje, klinopád obecný (*Clinopodium vulgare*), zvaný dříve marulka klinopád, užanka lékařská (*Cynoglossum officinale*), chrpa luční (*Centaurea jacea*), chrpa čekánek (*Centaurea scabiosa*), hořčík jestřábníkovitý (*Picris hieracioides*) a jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*), účinný při léčbě dýchacího ústrojí, žaludečních vředů a zánětu močových cest. Nejčastěji je však používán k zastavení krvácení a rychlejšímu hojení ran. Lidově je nazýván „myší ouško“, „ranocel“, „celník hojílek“, nebo také „volský jazyk“. Nacházíme také čilimník černající (*Cytisus*

nigricans), devaterník velkokvětý tmavý (*Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*), rýt žlutý (*Reseda lutea*), a mydlíci lékařskou (*Saponaria officinalis*), která obsahuje, zejména v kořenu, jedovatý saponin. Vodný roztok této látky silně pění a používá se ho k čištění látek a jako přísada do pracích prostředků.

Z trav jsou na lokalitě hojné pýr plazivý (*Elytrigia repens*), jílek vytrvalý (*Lolium perenne*), ječmen myší (*Hordeum murinum*), lipnice obecná (*Poa trivialis*), lipnice luční (*Poa pratensis*), kostřava luční (*Festuca pratensis*), kostřava červená (*Festuca rubra*), psineček veliký (*Agrostis gigantea*) a třtina křovištní (*Calmagrostis epigejos*).

Další část exkurze pokračuje kolem rozcestí Kopaniny po žluté turistické značce. Stezka vede podél silnice z Líšně do Ochozu a les se střídá s několika pasekami. Jejich ráz se do značné míry podobá dosud popisovaným lokalitám. Druhové složení je však bohatší na výskyt vzácných a chráněných teplomilných rostlin vázaných na zásadité podloží typické pro území Moravského krasu. V průběhu jara a začátkem léta můžeme zaznamenat lilii zlatohlavou (*Lilium martagon*), kamejku modronachovou (*Lithospermum purpureocaeruleum*), pojmenovanou podle poltivých plodů, které se rozpadají v malé, tvrdé bílé plůdky podobné kamínkům, krušík širolistý (*Epipactis heleborine*), medovník meduňkolistý (*Melittis melissophyllum*), plamének přímý (*Clematis recta*), rozchodník velký (*Hylotelephium maximum*), hladýš širolistý (*Laserpitium latifolium*), plicník měkký (*Pulmonaria mollis*) a tolitu lékařskou (*Vincetoxicum hirundinaria*). Květy tolity mají tzv. svěrací mechanismus, což znamená, že hmyzu, sajícímu nektar, sevrou sosák, čímž ho přinutí otřít se při vyprošťování o prašníky s pylem.

K dalším bylinným druhům, se kterými se můžeme v lese často setkat, patří bíle nebo lehce narůžověle kvetoucí sasanky hajní (*Anemone nemorosa*) žlutě kvetoucí sasanka pryskyřníkovitá (*Anemone ranunculoides*) a kopytník evropský (*Asarum europaeum*), obsahující především v oddenku jedovatou silici s účinnou látkou asaron, zvanou též kopytníkový kafr, která ve větších dávkách způsobuje ochrnutí centrální nervové soustavy. V minulosti byl kopytník považován za nejlepší protijed při otravách, oddenek měl uplatnění při výrobě jedu proti hlodavcům. Dále nacházíme šťavel kyselý (*Oxalis acetosella*), pomněnku lesní (*Myosotis sylvatica*), krtičník hlíznatý (*Scrophularia nodosa*), hrachor černý (*Lathyrus niger*), čistec lesní (*Stachys sylvatica*), čistec přímý (*Stachys recta*), smldník jelení (*Peucedanum cervaria*), smldník alsaský (*Peucedanum alsaticum*), kapustku obecnou (*Lapsana communis*), česnáček lékařský (*Alliaria petiolata*), zvonek broskvolistý (*Campanula*

persicifolia), bažanku vytrvalou (*Mercurialis perennis*) a netýkavku malokvětou (*Impatiens parviflora*), původně rostoucí v Asii, v 19. století zavlečenou do Evropy a v druhé polovině 20. století rozšířenou v některých lesních podrostech natolik, že v bylinném patře zcela převládá nad ostatní vegetací. Na pasekách hojně nacházíme kromě již dříve zmíněných druhů také bez chebdí (*Sambucus ebulus*). Z travin se zde navíc vyskytuje kostřava obrovská (*Festuca gigantea*), ostřice chlupatá (*Carex pilosa*), ostřice lesní (*Carex sylvatica*), ostřice horská (*Carex montana*), bika bělavá (*Luzula luzuloides*) a srha hajní (*Dactylis polygama*). U rozcestí Kopaniny je ojediněle vysazeno několik exemplářů jírovce maďalu (*Aesculus hippocastanum*), lidově zvaného „koňský kaštan“.

Turistická stezka pokračuje po žluté značce na druhou stranu silnice. Charakter lesa je zde poněkud odlišný. Jedná se o smíšený les tvořený především habrem obecným (*Carpinus betulus*), dubem zimním (*Quercus petraea*), smrkem ztepilým (*Picea abies*), borovicí lesní (*Pinus sylvestris*), jedlí bělokorou (*Abies alba*) a trnovníkem akátem (*Robinia pseudacacia*). V hojně míře zde rostou též všechny tři zmíněné druhy javorů (javor klen, javor mlč a javor babyka), jeřábů (jeřáb břek, jeřáb muk a jeřáb ptačí) a buk lesní (*Fagus sylvatica*).

Keřové patro tvoří převážně bez černý (*Sambucus nigra*), zimolez obecný (*Lonicera xylosteum*), hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*), hloh obecný (*Crataegus laevigata*), brslen bradavičnatý (*Euonymus verrucosa*), svída krvavá (*Cornus sanguinea*), dřín jarní (*Cornus mas*), líska obecná (*Corylus avellana*) a trnka obecná (*Prunus spinosa*). Bylinný podrost je podobný jako v předešlém lese. Z dosud neuváděných druhů zde roste pstroček dvoulistý (*Maianthemum bifolium*), zvonečník klasnatý (*Phyteuma spicatum*), jarmanka větší (*Astrantia major*) a huseník chudokvětý (*Arabis pauciflora*).

Cesta pokračuje krátkým úsekem kolem obdělávaného pole, na jehož okraji můžeme zaznamenat hojný výskyt kopřivy dvoudomé (*Urtica dioica*), jitrocelu většího (*Plantago major*), šťovíku kadeřavého (*Rumex crispus*), šťovíku tupolistého (*Rumex obtusifolius*), pelyňku černobýlu (*Artemisia vulgaris*), heřmánkovce nevonného (*Tripleurospermum inodorum*), bolševníku obecného (*Heracleum sphondylium*), bodláku kadeřavého (*Carduus crispus*), bodláku obecného (*Carduus acanthoides*), pcháče osetu (*Cirsium arvense*), pcháče obecného (*Cirsium vulgare*), vikve ptačí (*Vicia cracca*), mléče rolního (*Sonchus arvensis*) a mléče zelinného (*Sonchus oleraceus*), pryskyřníku plazivého (*Ranunculus repens*), podbělu lékařského (*Tussilago farfara*) a mochny husí (*Potentilla anserina*). V podzimních měsících dominuje na tomto stanovišti slunečnice topinambur (*Helianthus tuberosus*), druh původní v

Severní Americe, který byla pěstována jako okrasná rostlina, zelenina i krmivo pro zvěř a v současnosti se hojně šíří.

Trasa míjí rozcestník a pokračuje půl kilometru směrem k vyhlídkové terase na Horneku kolem rekreační chaty, u které je umístěna informační tabule s výčtem některých významných rostlinných druhů charakteristických pro tuto lokalitu. Na tomto místě můžeme sledovat výskyt dalších druhů, z nichž nejhojnější a nejnápadnější jsou pryšec chvojka (*Euphorbia cyparissias*), s drobnými lístky podobnými jehličí a pryšec mnohobarvý (*Euphorbia epithymoides*). Oba při poranění uvolňují bílý jedovatý latex. Častá je také silenka nadmutá (*Silene vulgaris*) s nafouklým, téměř průsvitným kalichem a silenka nicí (*Silene nutans*), jejichž opylovači jsou noční motýli, neboť rozkvétají navečer. Dále zde rostou jitrocel prostřední (*Plantago media*), penízek prorostlý (*Thlaspi perfoliatum*), pitulník horský (*Galeobdolon montanum*), pitulník postříbřený (*Galeobdolon argentatum*) a bukvice lékařská (*Betonica officinalis*). Je to stará léčivá rostlina s širokým uplatněním, jak dokládá staré římské rčení: „Tu pluribus virtutibus praeditus es quam betonica“, v překladu: „Jsi obdařen mnohými dobrými vlastnostmi jako betonika“, či italské přísloví: „Venda la tonica e compra la betonica“, tedy „Prodej kabát a kup si betoniku“. K dalším velmi častým druhům patří prvosenka jarní (*Primula veris*), která má žloutkově žluté a nafouklé kalichy. Lidově je nazývána „petrklíč“ nebo také „housátko“. Z dalších bylin jmenujme řimbabu chocholičnatou (*Pyrethrum corymbosum*), rožec rolní (*Cerastium arvense*), ptačinec velkokvětý (*Stellaria holostea*) a dymnivka dutá (*Corydalis cava*) s celokrajnými listeny, květy růžovočervenými, vzácněji fialovými, žlutobílými či bílými a dutou hlízkou. V menší míře se objevuje také dymnivka plná (*Corydalis solida*) s prstnatě dělenými listeny, špinavě fialovými až bledě růžovými květy a plnou hlízkou.

V bezprostředním okolí rekreačního objektu nacházíme několik zplanělých druhů. Barvínek menší (*Vinca minor*) je jedovatá rostlina, ze které bylo izolováno přes padesát druhů alkaloidů. Ve středověku byl spojován s čarodějnými silami a dodnes je obestřen řadou pověr a pověstí. Za povšimnutí stojí také trsy denivky plavé (*Hemerocallis fulva*) a z dřevin šerík obecný (*Syringa vulgaris*).

V oblasti Horneku zaznamenáváme velký výskyt rostlin z oblastí suchých a teplých, neboť slunná stanoviště s rozvolněným lesním krytem vytvářejí vhodné podmínky pro růst vegetace skalnatých „stepí“. Lokalita má status přírodní památky a byla zřízena k ochraně stepních a lesostepních společenstev s fragmenty šípákových doubrav. Leží na pravém břehu nad údolím Říčky, ve výšce 412 m n. m. a jeho rozloha činí 32,27 ha.

V jarním období jsou na lokalitě nápadně bohatě kvetoucí dřívky (*Cornus mas*). Z dalších dřevin je zde častý habr obecný (*Carpinus betulus*), dub zimní (*Quercus petraea*) a teplomilný dub pýřitý (*Quercus pubescens*), řečeným „šipák“, který je charakteristický svými nahnědlými, pýřitými letorosty a listy na rubu, zejména na žilkách, hustě chlupatými. Keřové patro tvoří svída krvavá (*Cornus sanguinea*), hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*), brslen bradavičnatý (*Euonymus verrucosa*), hrušeň polnička (*Pyrus pyraster*) a řešetlák počistivý (*Rhamnus catartica*), jehož peckovice i kůra byly po úpravě používány jako projímadlo. Odtud také pochází jeho český i vědecký název, z řeckého kathairein, „čistím“. Z nezralých plodů bylo získáváno žluté barvivo. Nápadná je také růže bedrníkolistá (*Rosa spinosissima*), teplomilná drobnější růže šířící se podzemními výběžky, s velmi četnými trny, mléčně bílými, nažloutlými, vzácně narůžovělými květy a hnědočernými kulatými šípky.

V průběhu vegetačního období rozkvétají na lokalitě koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), pryšec mnohobarvý (*Euphorbia epithymoides*), ožanka kalamandra (*Teucrium chamaedrys*), tolita lékařská (*Vincetoxicum hirundinaria*), plamének přímý (*Clematis recta*), šalvěj luční (*Salvia pratensis*), šalvěj hajní (*Salvia nemorosa*), lilie zlatohlavá (*Lilium martagon*), silenka nadmutá (*Silene vulgaris*), silenka nicí (*Silene nutans*), rozrazil rozprostřený (*Veronica prostrata*), rozrazil vídeňský (*Veronica vindobonensis*), rozrazil ožankový (*Veronica teucrium*), zběhovce ženevský (*Ajuga genevensis*), rozchodník šestiřadý (*Sedum sexangulare*), rozchodník ostrý (*Sedum acre*), kakost krvavý (*Geranium sanguineum*), mateřídouška panonská (*Thymus pannonicus*), písečnice douškolistá (*Arenaria serpilifolia*), voskovka menší (*Cerintho minor*), česnek planý (*Allium oleraceum*) a česnek žlutý (*Allium flavum*). Dále nacházíme bělozářku větevnatou (*Anthericum ramosum*), krvavec menší (*Sanguisorba minor*), jahodník trávníci (*Fragaria viridis*), mařinku psí (*Asperula cynanchica*), rozchodník velký (*Hylotelephium maximum*), srpek obecný (*Falcaria vulgaris*), hrachor černý (*Lathyrus niger*), jitrocel prostřední (*Plantago media*), žluťuchu menší (*Thalictrum minus*), pampelišku červenoplodou (*Taraxacum erythrospermum*) a dobromysl obecnou (*Origanum vulgare*), obsahující éterické oleje, pro které je využívána v kulinářství, ale i ve farmacii při přípravě obkladů, koupelí a čajů. Poměrně často vidíme také kamejku modronachovou (*Lithospermum purpurocaeruleum*), bukvici lékařskou (*Betonica officinalis*), čistec přímý (*Stachys recta*), sesel sivý (*Seseli osseum*), řeřichu chlumní (*Lepidium campestre*) a kerblík třebuli (*Anthriscus cerefolium*), jehož nať se používá jako koření do salátů a polévek. Kvetou zde i čičorka pestrá (*Securigera varia*), jetel ladní (*Trifolium campestre*), smldník alsaský (*Peucedanum alsaticum*), kokrhel luštinec (*Rhinanthus alectorolophus*), zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*) a

huseník chudokvětý (*Arabis pauciflora*). Nápadným druhem je máčka ladní (*Eryngium campestre*), přizpůsobená suchým stanovištím kožovitými listy a kořeny, dosahujícími až do hloubky dvou metrů. Po vytvoření plodů se celá rostlina odlomí a je větrem unášena, přičemž plody cestou vypadávají. Takovým rostlinám se říká „stepní běžci“. Travniny jsou zastoupeny především kostřavou žlábkovitou (*Festuca rupicola*), pěchavou vápnomilnou (*Sesleria caerulea*), válečkou lesní (*Brachypodium sylvaticum*), strdivkou sedmihradskou (*Melica transsilvanica*) a ostřicí nízkou (*Carex humilis*). V místech, kde vystupuje na povrch skalnaté vápencové podloží, můžeme nalézt drobné kapradinky sleziník routička (*Asplenium rutamuraria*) a sleziník červený (*Asplenium trichomanes*).

Z vyhlídkové terasy na Horneku se vrátíme přibližně 500 metrů k rozcestníku, odkud botanická exkurze pokračuje po žluté značce do údolí Říčky. Stezka nejprve prudce klesá dubohabrovým lesem s příměsí javoru mléče (*Acer platanoides*), javoru babyky (*Acer campestre*), lípy srdčité (*Tilia cordata*), jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*) a s přísazeným smrkem ztepilým (*Picea abies*) a pokračuje zhruba 1 km k potoku. V jejím okolí na jaře rozkvétají pestrobarevné koberce tvořené prvosenkou jarní (*Primula veris*), dymnivkou dutou (*Corydalis cava*), svízelem vonným (*Galium odoratum*), jaterníkem podléškou (*Hepatica nobilis*), sasankou hajní (*Anemone nemorosa*), zapalíci žluťuchovitou (*Isopyrum thalictroides*), ptačincem velkokvětým (*Stellaria holostea*) a orsejem jarním (*Ficaria verna*). Mladé rostliny orseje nejsou jedovaté, proto mohou být používány k přípravě salátů. Nápadný a častý jsou nezelené parazitické rostliny podbílek šupinatý (*Lathraea squamaria*) a orchidej hlístník hnízdák (*Neottia nidus-avis*). Později na jaře rozkvétají kokořík mnohokvětý (*Polygonatum multiflorum*), kyčelnice cibulkonosná (*Dentaria bulbifera*), pstroček dvoulistý (*Maianthemum bifolium*), zvonečník klasnatý (*Phyteuma spicatum*), žindava evropská (*Sanicula europaea*), bedrník větší (*Pimpinella major*), pryšec sladký (*Euphorbia dulcis*), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*) a hruštička menší (*Pyrola minor*). Z rostlin trávovitého vzhledu dominují ostřice chlupatá (*Carex pilosa*) a lipnice hajní (*Poa nemoralis*), méně časté jsou ostřice srstnatá (*Carex hirta*), ostřice lesní (*Carex sylvatica*), ostřice prstnatá (*Carex digitata*), bika bělavá (*Luzula luzuloides*) a bika ladní (*Luzula campestris*).

Sejdeme-li do údolí, druhová skladba bylinného patra se poněkud změní. V živinami bohatší vlhké půdě převažují širokolisté byliny, například pitulník horský (*Galeobdolon montanum*), kakost hnědočervený (*Geranium phaeum*), pryskyřník kosmatý (*Ranunculus lanuginosus*), jarmanka větší (*Astrantia major*), řeřišnice hořká (*Cardamine amara*) a vraní oko

čtyřlísté (*Paris quadrifolia*), obsahující prudce jedovaté saponiny. Ve středověku bylo vraní oko základnou zbraní v rukách travičů. Bobule byla také používána jako talisman před morovou nákazou. Jeho květy, ač bez vůně či zápachu, jsou často vyhledávány masařkami, které pravděpodobně považují lesklý semeník za tekutinu. Pro tuto adaptaci jsou označovány jako tzv. šálivé květy. Vědecké rodové jméno je převzato z řecké mytologie. Bobule vraního oka symbolizuje jablko sváru, kterým Paris rozsoudil spor tří bohyň, Héry, Athény a Afrodity o prvenství v kráse. Tyto čtyři mýtické postavy jsou představovány čtyřmi listy vraního oka.

Z dřevin v údolí potoka nacházíme především olši lepkavou (*Alnus glutinosa*), jilm vaz (*Ulmus laevis*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), střemchu obecnou (*Prunus padus*), lísku obecnou (*Corylus avellana*) a vrbu bílou (*Salix alba*).

Po překročení potoka po železobetonovém můstku pokračuje botanická exkurze po modré turistické značce. Častými rostlinnými druhy zde jsou kakost smrdutý (*Geranium robertianum*), mokřýš střídavolistý (*Chrysosplenium alternifolium*), křehkýš vodní (*Myosoton aquaticum*), česnáček lékařský (*Alliaria petiolata*), krabilice mámivá (*Chaerophyllum temulum*), netýkavka nedůtklivá (*Impatiens noli-tangere*) a netýkavka malokvětá (*Impatiens parviflora*), jejichž české i vědecké jméno vystihuje schopnost plodů reagovat na dotek či otřes vymrštěním semen. Z dalších druhů zde rostou pampelišky (*Taraxacum* sp.), řeřišnice hořká (*Cardamine amara*), řeřišnice nedůtklivá (*Cardamine impatiens*), kostival lékařský (*Symphytum officinale*), ptačinec hajní (*Stellaria nemorum*), pcháč zelinný (*Cirsium oleraceum*) a děhel lesní (*Angelica sylvestris*). Podle pověsti tuto léčivou bylinu ukázal lidem anděl, jak dokládá její vědecké i české jméno. Latinsky angelus, stejně jako staroslovansky dziegel, v překladu znamená „anděl“. Nacházíme také a barborku obecnou (*Barbarea vulgaris*), jejíž české i vědecké rodové jméno se týká skutečnosti, že ještě na svátek sv. Barbory, tj. začátkem prosince, lze z jejích zelených listů připravit salát. Toto stanoviště je také bohaté na výskyt kapradin. Rostou zde papratka samičí (*Athyrium filix-femina*), osladič obecný (*Polypodium vulgare*) a nejhojněji kaprad' samec (*Dryopteris filix-mas*), lidově zvaný též „hadí“ nebo „čertovo žebro“, také „čarodějný“ nebo „svatojánský kořen“.

Z trávovitých rostlin převažují sítina rozkladitá (*Juncus effusus*), ostřice srstnatá (*Carex hirta*), lipnice hajní (*Poa nemoralis*), pšeníčko rozkladité (*Milium effusum*) a kostřava obrovská (*Festuca gigantea*).

Po modré značce pokračujeme krátkým příkrým sestupem na asfaltovou silnici. V tomto úseku je početně hojně zastoupen oměj vlčí mor (*Aconitum lycoctonum*), obsahující zvláště v oddenku velké množství alkaloidů, z nichž nejvýznamnější je akonitin. Je to jeden z nejprudších a nejrychleji působících známých jedů. Smrtnou dávkou pro člověka je již několik gramů kořene oměje. Již ve středověku byl používán k výrobě otrávených šípů a návnad na dravou zvěř, zejména na lišky a vlky, odkud pochází jeho české i vědecké jméno. Květy oměje mohou být opyleny pouze čmeláky, kteří mají dlouhý sosák.

Silnice dále vede kolem stylové restaurace s názvem „Ranč U Jelena“ a stánku s občerstvením. Ráz vegetace je značně ovlivněný blízkostí obytných stavení, proto se můžeme setkat s větším zastoupením polních plevelů a ruderálních druhů rostlin. Patří k nim například truskavec ptačí (*Polygonum aviculare*), rdesno blešník (*Persicaria lapathifolia*), rdesno červivec (*Persicaria maculosa*), ptačinec prostřední (*Stellaria media*), zvaný dříve ptačinec žabinec, violka rolní (*Viola arvensis*), rozrazil perský (*Veronica persica*), zemědým lékařský (*Fumaria officinalis*), pětour srstnatý (*Galinsoga quadriradiata*), pětour maloúborný (*Galinsoga parviflora*) a drchnička rolní (*Anagalis arvensis*), jejíž nať se dříve používala při bolestech zubů, žlučníku, jater a přikládala se na vředy a rány. Věřilo se na její účinky proti hadímu uštknutí, měla dodávat odvahu, bystrost a dobrou náladu, což vyjadřuje její vědecké rodové jméno, řecky anagalao znamená „smát se“. Častý je také heřmánek terčovitý (*Matricaria discoidea*), bér zelený (*Setaria viridis*) a hořčice rolní (*Sinapis arvensis*), obsahující glykosid sinigrin, jehož štěpením vzniká hořčičná silice. Zevně se používá k přípravě kašovitých obkladů, při zánětech dýchacích cest a při revmatických onemocněních. Nacházíme také starček obecný (*Senecio vulgaris*), mléč rolní (*Sonchus arvensis*), barborku obecnou (*Barbarea vulgaris*), lebedu lesklou (*Atriplex sagittata*) a zplanělý měsíček lékařský (*Calendula officinalis*), využívaný k léčbě špatně se hojících hnisavých ran, plísni a bércoých vředů. Významné je jeho využití v kosmetice. Podle lidové tradice lze podle květů měsíčku předpovídat počasí: jestliže se ráno květy neotevřou, můžeme očekávat déšť. Dále nacházíme tři druhy pryšců, pryšec drobný (*Euphorbia exigua*), pryšec okrouhlý (*Euphorbia peplus*) a pryšec kolovratec (*Euphorbia helioscopia*). U plotu zahrady jsou vysazeny šeřík obecný (*Syringa vulgaris*) a zlatice převislá (*Forsythia suspensa*).

Po levé straně cesty jsou louky a pastviny pro koně, ovce a kozy, po pravé straně suchá lesní stráž. Na spásané louce s chudým druhovým spektrem převažují ovsík vyvýšený (*Arrhenatherum elatius*), srha laločnatá (*Dactylis glomerata*), kopřiva dvoudomá (*Urtica*

dioica), pampelišky (*Taraxacum* sp.), šťovík kyselý (*Rumex acetosa*), šťovík tupolistý (*Rumex obtusifolius*) a jetel luční (*Trifolium pratense*). Na jaře zde kvete podběl lékařský (*Tussilago farfara*). Začátkem léta rozkvétá chrastavec rolní (*Knautia arvensis*), řebříček chlumní (*Achillea collina*), kopretina bílá (*Leucanthemum vulgare*), řeřišnice luční (*Cardamine pratensis*) a krvavec toten (*Sanguisorba officinalis*), jehož vědecké rodové jméno, znamenající v překladu „krvavá bobule“ odkazuje na tvar a barvu květenství. Jedná se o starou léčivou rostlinu, využívanou k výrobě kloktadel a jako prostředek proti horečkám, zánětům trávicího traktu, průjmovým onemocněním a vředům. Hojná je také silenka širolistá bílá (*Silene latifolia* subsp. *alba*), černohlávek obecný (*Prunella vulgaris*), kokoška pastuší tobolka (*Capsella bursa-pastoris*) a kozí brada luční (*Tragopogon pratensis*), jejíž české i vědecké rodové jméno, *tragos* znamená „kozel“ a *pogon* jsou v překladu „vousy“, se vztahuje na květy těsně po odkvětu, kdy ze zákrovů vyčnívá chmýr. Koncem léta a začátkem podzimu je nejnápadnějším druhem ocún jesenní (*Colchicum autumnale*). Jedná se o prudce jedovatou rostlinu, obsahující zejména buněčný jed kolchicin, zabraňující dělení buněk. Ocún má neobvyklý životní cyklus, kvete na podzim a tobolky jsou zralé na jaře, proto byl dříve nazýván *filius ante patrem*, v překladu „syn před otcem“.

U rozcestníku začíná poslední etapa botanické exkurze. Trasa má dvě alternativní zakončení. První možnost je pokračovat po silnici po žluté značce přibližně jeden kilometr na zastávku ČSAD Ochoz, Říčky. Po překročení můstku mineme zrekonstruovaný Kaprálův mlýn a sousední stavení, v jejichž blízkosti můžeme zaznamenat olši lepkavou (*Alnus glutinosa*), břízu bradavičnatou (*Betula pendula*) a lípu srdčitou (*Tilia cordata*). V zahradě na jaře upoutá červeně kvetoucí kdoulovec japonský (*Chaenomeles japonica*). Asfaltová cesta stoupá kolem kamenitého svahu na okraji lesa na levé straně a nekosené louky na straně pravé. Na svahu jsou častými druhy kozí brada luční (*Tragopogon pratensis*), klinopád obecný (*Clinopodium vulgare*), kručinka barvířská (*Genista tinctoria*), silenka nicí (*Silene nutans*), divizna jižní rakouská (*Verbascum chaixii* subsp. *austriacum*) a čilimník nízký (*Chamaecytisus supinus*).

Cesta pokračuje smíšeným lesem tvořeným převážně habrem obecným (*Carpinus betulus*), dubem zimním (*Quercus petraea*), modřínem opadavým (*Larix decidua*), javorem babykou (*Acer campestre*), javorem mléčem (*Acer platanoides*), bukem lesním (*Fagus sylvatica*), jeřábem ptačím (*Sorbus aucuparia*) a trnovníkem akátem (*Robinia pseudacacia*) s vtroušenou břízou bělokorou (*Betula pendula*), topolem osikou (*Populus tremula*), topolem

bílým (*Populus alba*), zvaným linda, a zplanělým ořešákem královským (*Juglans regia*). V keřovém patře převládají ostružiníky (*Rubus* sp.).

V bylinném patře rostou kakost smrdutý (*Geranium robertianum*), vrbina penízkovitá (*Lysimachia nummularia*), svízel vonný (*Galium odoratum*), svízel přítula (*Galium aparine*), třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*), mléčka zední (*Mycelis muralis*), kapustka obecná (*Lapsana communis*), bršlice kozí noha (*Aegopodium podagraria*), kerblík lesní (*Anthriscus sylvestris*), česnáček lékařský (*Alliaria petiolata*), jahodník truskavec (*Fragaria moschata*), krtičník hlíznatý (*Scrophularia nodosa*), zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*), zvonek řepkovitý (*Campanula rapunculoides*), zvonek kopřivolistý (*Campanula trachelium*), vrbovka malokvětá (*Epilobium parviflorum*), vrbovka chlupatá (*Epilobium hirsutum*), vrbovka růžová (*Epilobium roseum*), vrbovka úzkolistá (*Epilobium angustifolium*), sadec konopáč (*Eupatorium cannabinum*) a samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*). Z travin převládají třtina rákosovitá (*Calamagrostis arundinacea*), třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*), srha hajní (*Dactylis polygama*), srha laločnatá (*Dactylis glomerata*), sveřep Benekenův (*Bromus benekenii*), sveřep měkký (*Bromus hordeaceus*), bika bělavá (*Luzula luzuloides*), lipnice hajní (*Poa nemoralis*), pšeničko rozkladité (*Milium effusum*), ostřice chlupatá (*Carex pilosa*) a ostřice srstnatá (*Carex hirta*).

Druhé možné zakončení botanické exkurze je následovat modrou značku vedoucí kolem Ochozské jeskyně a jeskyně Pekárna do Ochozu. Cesta vede asi 2,5 km smíšeným lesem s převahou habru obecného (*Carpinus betulus*), javoru klenu (*Acer pseudoplatanus*), javoru mléče (*Acer platanoides*), javoru babyky (*Acer campestre*), buku lesního (*Fagus sylvatica*), dubu zimního (*Quercus petraea*), lípy srdčité (*Tilia cordata*), jilmu habrolistého (*Ulmus minor*), jilmu drsného (*Ulmus glabra*), olše lepkavé (*Alnus glutinosa*), jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*) a lísky obecné (*Corylus avellana*). Na mnoha místech je přisazen smrk ztepilý (*Picea abies*), někde tvoří souvislé porosty s velmi ochuzeným bylinným patrem.

Keřové patro je tvořeno především brslenem bradavičnatým (*Euonymus verrucosa*), kalinou obecnou (*Viburnum opulus*), ostružiníky (*Rubus* sp.), bezem černým (*Sambucus nigra*) a bezem červeným (*Sambucus racemosa*). Květy bezu černého tvoří ploché deštníkovité vrcholíky nebo kytky, plody jsou černé a dřev uvnitř větví má bílou barvu. Bez červený má květy ve vzprámených vrcholičnatých latách, svítivě červené plody a žlutohnědou dřev uvnitř větví. Na slunných stránkách roste dříšťál obecný (*Berberis vulgaris*). Kůra a kořeny dříšťálu obsahují

žluté barvivo, využívané dříve k barvení kůže a textilií. Jedovatý alkaloid berberin je používán ve farmacii jako přísada do projímadel, kloktadel, při zánětech močových cest a chorobách jater a žlučníku. Plody dříšťálu jsou oblíbenou pochoutkou ptáků. Obsahují velké množství vitamínu C a organických kyselin, zejména kyseliny jablečné a jsou proto používány k přípravě čajů a marmelád. Tvrdé dřevo je tradiční surovinou k výrobě párátek a intarzovaného nábytku. Květní tyčinky jsou citlivé na dotek a při podráždění opylujícím hmyzem se sklopí a uvolní pylová zrna. Dříšťálové keře jsou mezihostiteli rzi travní (*Puccinia graminis*), která napadá obilniny. Na úpatí suťových svahů se ojediněle vyskytuje lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), patřící mezi naše nejedovatější rostliny, který obsahuje zejména v kůře glykosid dafnin a prudce dráždivý pryskyřičný jed mezerein, poškozující především trávicí soustavu. Těžkou otravu může, podle literatury, způsobit požití 5–8 peckovic, smrtelná dávka pro člověka je 10–12 peckovic. Pro ptáky požití plodů není nebezpečné, neboť nestrávená semena jsou vylučována s trusem. Lidové názvy, jako například „hadí dřevo“, „vlčí lýčí“, či „čertův keř“ poukazují na nebezpečí otravy.

V bylinném podrostu nacházíme v blízkosti potoka vzácnou přesličku zimní (*Equisetum hyemale*) s nevětvenými lodyhami a áron východní (*Arum cylindraceum*), obsahující především v oddenku saponiny a glykosid, jehož štěpením se uvolňuje kyanovodík. Sušením nebo varem se jedovatost ztrácí a v dobách hladu býval oddenek áronu konzumován. V lidovém léčitelství se uplatňoval jako lék proti dušnosti. Mouchy a jiný hmyz láká áron zápachem tlející mršiny, který vydává květní palice. Květenství funguje jako dokonalá jámová past. Hmyz sklouzne po hladkém toulci do jeho svinuté báze s nektarem, opatřené chlupy, které mu však brání v cestě ven. Po opylení květů toulec zvadne a hmyz je osvobozen. K hojným druhům patří hrachor jarní (*Lathyrus vernus*), šťavel kyselý (*Oxalis acetosella*), kopytník evropský (*Asarum europaeum*), plicník lékařský (*Pulmonaria officinalis*), plicník tmavý (*Pulmonaria obscura*), kuklík městský (*Geum urbanum*), kokořík mnohokvětý (*Polygonatum multiflorum*), kokořík vonný (*Polygonatum odoratum*) a na suťových svazích jaterník podléška (*Hepatica nobilis*) a kyčelnice devítilistá (*Dentaria enneaphyllos*), vzácně také oměj vlčí mor (*Aconitum lycoctonum*) a měsíčnice vytrvalá (*Lunaria rediviva*). V průběhu vegetačního období rozkvétají chrastavec křovištní (*Knautia drymeia*), kerblík lesní (*Anthriscus sylvestris*), starček Fuchsův (*Senecio ovatus*), zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*), zvonek řepkovitý (*Campanula rapunculoides*), zvonek kopřivolistý (*Campanula trachelium*), netýkavka nedůtklivá (*Impatiens noli-tangere*) a netýkavka malokvětá (*Impatiens parviflora*). Na vymýcených lesních plochách jsou nepřehlédnutelné porosty vrbovky úzkolisté (*Epilobium*

angustifolium) a třezalky tečkované (*Hypericum perforatum*). Zastoupení travin odpovídá charakteru lesa, dominují lipnice hajní (*Poa nemoralis*), sveřep Benekenův (*Bromus benekenii*), srha laločnatá (*Dactylis glomerata*) a ostřice chlupatá (*Carex pilosa*).

Pokračujeme po ní cestou do Ochozu, kolem níž si můžeme povšimnout pupalky dvouleté (*Oenothera biennis*) a pupalky malokvěté (*Oenothera parviflora*), jejichž opylovači jsou převážně noční motýli, neboť květy se otevírají kolem 18. hodiny večerní a voní zvláště v noci. Nápadná je i ostrožka stračka (*Consolida regalis*), která byla dříve ceněnou léčivou rostlinou, používanou k rychlému zacelování ran. Odtud zřejmě pochází její vědecké rodové jméno *Consolida*, znamenající v překladu „uzdrav“. Sušených květů, které obsahují modrý glykosid delfinin, se dříve používalo k barvení cukrovinek. Exkurze končí na autobusové zastávce proti restauraci U Votrubů.

Autoři textu: P. Křížová a O. Rotreklová